

Uwagi do rządowego projektu z dnia 29 kwietnia 2019 r. „Ustawy z dnia ... 2019 r.

o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk oraz niektórych innych ustaw”

(Nr UD509 w wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów)

1. W związku z pkt 11 i 12 Projektu UD509 wyjaśnienia wymaga kwestia: jaką składową wynagrodzenia dyrektora i zastępców dyrektora instytutu naukowego PAN zatrudnionych na stanowiskach naukowych stanowi wynagrodzenie za prowadzenie pracy naukowej, a jaką wynagrodzenie za zarządzanie, o którym mowa w art.5 ust. 4 ustawy o wynagradzaniu.

Zgodnie z art. 53 ust. 3 i ust. 5 ustawy o PAN dyrektor instytutu PAN jest zatrudniony na stanowisku naukowym. Chociaż ustawa o PAN wymaga od kandydata na stanowisko dyrektora jedynie posiadania stopnia doktora, to z reguły dyrektorami zostają samodzielni pracownicy naukowci zatrudnieni na stanowisku profesora lub profesora instytutu. Bardzo często są to profesorowie tytularni zatrudnieni na podstawie mianowania. Także zastępcy dyrektora, w szczególności ds. naukowych i naukowo-technicznych, są z reguły samodzielnymi pracownikami naukowymi instytutów PAN.

Pkt 11 projektu UD509 nowelizacji ustawy o PAN stwierdza, że „po art. 91 dodaje się art. 91a w brzmieniu”

„Art. 91 a. Wysokość miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego w jednostce naukowej Akademii dla pracownika naukowego nie może być niższa niż 50% wynagrodzenia określonego w przepisach wydanych na podstawie art. 137 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, z tym że dla:

- 1) profesora – wynosi nie mniej niż 100%,*
- 2) profesora instytutu – wynosi nie mniej niż 83%,*
- 3) adiunkta – wynosi nie mniej niż 73%*

- tego wynagrodzenia.”

Art. 94 ust. 1 ustawy o PAN nakłada na pracowników naukowych obowiązek wykonywania pracy naukowej:

„Do podstawowych obowiązków pracowników naukowych należy wykonywanie zadań statutowych jednostek naukowych, w szczególności prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych, ogłaszanie i upowszechnianie ich wyników oraz udział w realizacji podjętych przez jednostkę zadań w zakresie kształcenia.”

Zgodnie z projektem nowelizacji pkt 12, w art. 94 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Wykonywanie obowiązków pracownika naukowego stanowi działalność twórczą o indywidualnym charakterze, o której mowa w art. 1 ust.1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1191, 1293, 1669, 2245 i 2339).”

Z powyższego wynika, że dla dyrektorów i zastępców dyrektorów, będących pracownikami naukowymi instytutów PAN świadczącymi w ramach jednego stosunku pracy także pracę związaną z zarządzaniem, konieczne jest określenie jaką część wynagrodzenia otrzymują za „działalność twórczą o indywidualnym charakterze”. Należy przy tym uwzględnić brzmienie art. 5 ust. 4 ustawy o wynagradzaniu:

„Ilekcroć w ustawie jest mowa o zatrudnieniu, rozumie się przez to świadczenie pracy lub usług związanych z zarządzaniem na rzecz podmiotu, niezależnie od podstawy nawiązania stosunku pracy lub rodzaju i treści umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą, o której mowa w art. 2.”

Uzasadnienie:

Brak precyzyjnego rozdzielenia składowej wynagrodzenia na część za pracę naukową i część za zarządzanie był główną przyczyną rzekomych nieprawidłowości w wynagradzaniu kadry kierowniczej instytutów Polskiej Akademii Nauk opisanych w Wystąpieniach pokontrolnych Najwyższej Izby Kontroli. W szczególności w dokumencie KNO.411.002.06.2017 – I/17/002 napisano:

„Prezes PAN nierzetelnie sprawował bieżący nadzór w zakresie stosowania przepisów ustawy o wynagradzaniu, czego konsekwencją było przedłożenie instytutom naukowym PAN dwóch odmiennych opinii w przedmiotowym zakresie. [...] W piśmie [...] z dnia 31 lipca 2015 r. do instytutów naukowych PAN Prezes PAN wyraźnie wskazał, że ograniczeniami ustawy o wynagradzaniu objęte jest świadczenie pracy lub usług polegających na zarządzaniu jednostką, natomiast wolne od limitów jest wynagrodzenie i świadczenia dodatkowe uzyskane z tytułu działalności naukowej. [...] Przedstawiona po upływie ośmiu miesięcy kolejna interpretacja przepisów ustawy zmieniła dotychczasowe stanowisko PAN, wskazując, że brak jest podstaw do dokonywania podziału wynagrodzenia na składniki podlegające i niepodlegające limitowi. [...] Wskutek powyższego instytuty naukowe PAN działając według wytycznych Akademii z 2015 r. kierowały się zasadą oddzielenia wynagrodzeń wynikających z zarządzania i pracy naukowej, natomiast w świetle kolejnego stanowiska w marcu 2016 r. dotychczasowym postępowaniem naruszały przepisy ustawy.”

Należy dodać, że kontrola NIK zakwestionowała nie tylko przekraczanie limitów wynagrodzeń zapisanych w ustawie kominowej, ale nawet fakt wypłacania rzadziej niż raz na miesiąc (kwartalnie) premii stanowiącej składową wynagrodzenia za pracę naukową. To stanowisko NIK zostało podważone przez dwa prawomocne wyroki Sądu Rejonowego dla Krakowa – Nowej Huty w Krakowie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 stycznia 2019r. (sygn. akt IV P 836/18/N) oraz 21 lutego 2019 r. (sygn. akt IV P 835/18/N).

Analogiczne kontrowersje związane z rozdzieleniem wynagrodzenia za pracę naukową i zarządzanie dotyczą wypłacania nagród jubileuszowych i nagród rocznych dla kadry kierowniczej instytutów PAN. W tej ostatniej kwestii stanowisko kontroli NIK zostało podważone przez prawomocny wyrok z dnia 4 lipca 2018 r. (sygn. akt IV P 1179/17/N).

W uzasadnieniach wyroków dla wszystkich trzech ww. spraw Sąd, odmiennie niż kontrola NIK, uznał, że „fundusz nagród” tworzony na podstawie art. 85 ust. 2 pkt 4 ustawy o PAN (z dnia

30 kwietnia 2010 r.) nie jest „zakładowym funduszem nagród”, o którym mowa w art. 7 ustawy o wynagradzaniu, podważając w ten sposób kolejny istotny element ustaleń kontroli NIK.

Analiza prawna ww. kontrowersji zawarta jest w artykule naukowym prof. Andrzeja Szumańskiego p.t. „Spór wokół zasad wynagradzania zarządców instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk, Przegląd Prawa Handlowego, luty 2018.

2. Konsekwencje ustaleń kontroli NIK.

Projekt UD509 postuluje znaczne zwiększenie nadzoru Prezesa PAN nad finansową i merytoryczną działalnością instytutów PAN. Jako uzasadnienie podano stwierdzenie przez kontrolę NIK naruszania prawa przez dyrektorów instytutów PAN. W dokumencie zatytułowanym „Ocena skutków regulacji” w pkt 12 „W jaki sposób nastąpi ewaluacja efektów oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?” zapisano:

„Z uwagi na wprowadzenie zupełnie nowych uprawnień związanych z kontrolą i nadzorem Prezesa PAN nad jednostkami organizacyjnymi Akademii nie ma odniesienia do sytuacji bazowej.

Ewaluacja projektowanych zmian powinna zostać przeprowadzona po przeprowadzeniu całego cyklu działalności kontrolnej i audytowej, czyli nie wcześniej niż po 4 latach od dnia wejścia w życie ustawy i powinna być ukierunkowana na ocenę poprawy funkcjonowania instytutów naukowych PAN. Jako miernik efektów regulacji proponuje się liczbę przeprowadzonych kontroli oraz efektywnie wdrożonych (ewentualnych) zaleceń pokontrolnych.”

Nie podejmując dyskusji na temat trafności wyboru proponowanego wskaźnika (liczba przeprowadzonych kontroli) poprawy funkcjonowania instytutów naukowych PAN należy wskazać, że projektowana regulacja ignoruje stwierdzony przez kontrolę NIK, nie budzący wątpliwości fakt nierzetelnego sprawowania nadzoru przez Prezesa PAN.

Jeśli nawet cytowany powyżej fragment Wystąpienia pokontrolnego NIK KNO.411.002.06.2017 – I/17/002 nie stanowi przesłanki do zastosowania art. 14 ust.1 ustawy o wynagradzaniu:

„Art. 14. 1. Za nieprzestrzeganie przepisów ustawy organy nadzorcze jednostek organizacyjnych wymienionych w art. 1 pkt 2 i 3 ulegają rozwiązaniu z mocy prawa”

to uzasadnienia wymaga idea powierzenia zwiększonych uprawnień nadzorczych i kontrolnych osobom, które są personalnie odpowiedzialne za nierzetelne sprawowanie nadzoru nad instytutami PAN. Nie bez znaczenia jest i to, że Zgromadzenie Ogólne PAN dokonując wyboru Prezesa i Wiceprezesów PAN nie posiadało wiedzy o tym, że władze PAN sprawować będą swoje funkcje w warunkach tak zwiększonych uprawnień, że „nie ma odniesienia do sytuacji bazowej”.

Proponujemy, aby Ustawodawca rozważył czy, w konsekwencji Wystąpienia pokontrolnego NIK KNO.411.002.06.2017 – I/17/002, nie należy w przepisach przejściowych proponowanej Ustawy skorelować datę wejścia w życie przepisów zawartych w projekcie UD509 z zakończeniem kadencji obecnych Władz PAN, poprzez skrócenie tej kadencji.

Prof. Marek Jeżabek - Dyrektor Instytutu Fizyki Jądrowej PAN

Prof. Tadeusz Lesiak - Zastępca Dyrektora Instytutu Fizyki Jądrowej PAN

Prof. Lech Mankiewicz - Dyrektor Centrum Fizyki Teoretycznej PAN

Prof. Mikołaj Sokołowski - Dyrektor Instytutu Badań Literackich PAN

Dr Grzegorz Marzec - Zastępca Dyrektora ds. Ogólnych Instytutu Badań Literackich PAN

Prof. Małgorzata Witko - Dyrektor Instytutu Katalizy i Fizykochemii Powierzchni PAN

Prof. Marcin Opałło - Dyrektor Instytutu Chemii Fizycznej PAN

Prof. Piotr Zielenkiewicz - Dyrektor Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN

Prof. Anna Zielińska - Dyrektor Instytutu Sławistyki PAN